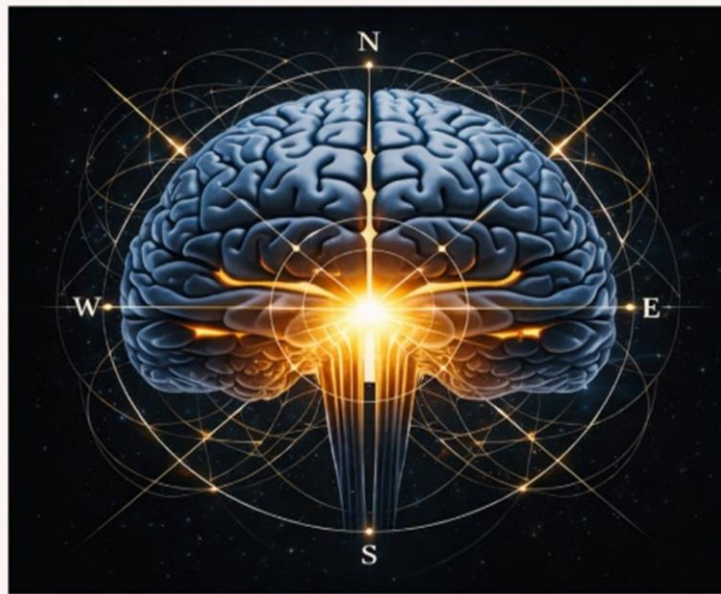

ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОМПАС

Науково-методичний дайджест

Асоціація кіберпсихологів
України

Кафедра кіберпсихології та
реабілітації
Державного університету інтелектуальних
технологій і зв'язку

Соціальна інженерія та психологічні маніпуляції: практичні кейси впливу

Світлана Воронова

У сучасному інформаційному суспільстві маніпулятивний вплив став одним із найбільш поширених інструментів досягнення особистих, політичних, економічних і кримінальних цілей. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах цифровізації, активного розвитку соціальних мереж та зростання кількості кіберзагроз. Одним із найбільш небезпечних проявів прихованого впливу є **соціальна інженерія** – система психологічних та комунікативних методів, спрямованих на отримання необхідної інформації або спонукання людини до певних дій шляхом маніпуляції її емоціями, довірою чи поведінкою.

У науковій літературі поняття **маніпуляція** трактується як прихований психологічний вплив на людину з метою зміни її поведінки, установок або рішень у вигідному для маніпулятора напрямі. На відміну від відкритого переконання, маніпуляція передбачає замаскований характер впливу, коли справжні наміри суб'єкта приховуються від об'єкта впливу.

Психологічна маніпуляція є специфічною формою міжособистісного впливу, що базується на використанні емоцій, когнітивних викривлень, страхів, почуття провини, авторитету або соціального тиску для контролю поведінки людини. Основною особливістю психологічної маніпуляції є те, що жертва часто не усвідомлює самого факту впливу та вважає власні дії добровільними.

Одним із найвідоміших прикладів використання психологічних маніпуляцій та соціальної інженерії є діяльність Френка Ебігнейла-молодшого. Історія його життя стала основою для фільму «Впіймай мене, якщо зможеш». Фільм демонструє, наскільки ефективними можуть бути психологічні маніпуляції, засновані на довірі, авторитеті та впевненій поведінці.

Френк Ебігнейл-молодший – американський консультант з безпеки, письменник та колишній відомий шахрай, який став одним із найвідоміших прикладів використання соціальної інженерії та психологічних маніпуляцій. Народився 27 квітня 1948 року в місті Бронксвілл, штат Нью-Йорк, США.

У 1960-х роках, ще у юному віці, Ф. Ебігнейл здійснював масштабні фінансові махінації, видаючи себе за пілота авіакомпанії, лікаря, адвоката та викладача університету. Використовуючи харизму, впевненість та психологічний вплив, він підробляв чеки та отримував доступ до ресурсів і привілеїв без справжньої професійної кваліфікації. Його діяльність охоплювала декілька країн і завдала значних фінансових збитків банкам та організаціям.

У 1969 році Ф. Ебігнейла було заарештовано у Франції, після чого він відбував покарання у Франції, Швеції та США. Після звільнення він почав співпрацювати з Federal Bureau of Investigation як консультант з питань фінансової безпеки, боротьби з шахрайством та соціальною інженерією. Згодом заснував власну консалтингову компанію у сфері кібербезпеки та запобігання шахрайству.

Ф. Ебігнейл майстерно використовував декілька ключових принципів маніпуляції.

1. Авторитет і зовнішній образ.

Однією з найефективніших стратегій Ф. Ебігнейла було створення образу авторитетної особи. Форма пілота автоматично викликає довіру у людей. Більшість співрозмовників не перевіряють документи, оскільки підсвідомо сприймають форму як символ компетентності та статусу.

Цей механізм пояснюється психологічним феноменом авторитету, дослідженим Стенлі Мілгремом, який довів, що люди схильні підкорятися особам, які мають ознаки влади або професійного статусу.

Набір у Pan Am.

<https://www.youtube.com/watch?v=XvyH2orwmYg&t=2s>

2. Впевненість як інструмент впливу.

Ф. Ебігнейл демонстрував високий рівень самоконтролю та впевненості навіть у критичних ситуаціях. Саме впевнена поведінка часто ставала ключем до успішної маніпуляції. Люди рідше підозрюють того, хто поводить себе спокійно та переконливо.

Цей епізод демонструє одну з ключових особливостей соціальної інженерії: люди схильні довіряти тим, хто поводить себе впевнено та створює враження компетентності й авторитету. Ф. Ебігнейл не мав реальних повноважень чи доказів, однак психологічно контролював ситуацію через харизму, самовладання та вміння швидко адаптуватися до обставин. Саме впевненість стала для нього інструментом маніпулятивного впливу.

У соціальній інженерії цей принцип активно використовується під час телефонного шахрайства, фішингових атак або фальшивих службових звернень.

Вчитель на заміні.

URL:

https://www.youtube.com/watch?v=5bxogG2Iq_s

3. Використання людської довіри

Маніпулятор рідко діє через прямий примус. Значно ефективніше створити атмосферу довіри, у якій жертва добровільно надає інформацію або допомогу. Ф.Ебігнейл чудово розумів потребу людей у позитивній соціальній взаємодії та використовував ввічливість, харизму й емпатію як інструменти впливу.

У практиці соціальної інженерії довіра формується через декілька основних механізмів:

- ✓ демонстрацію впевненості та професійності;
- ✓ використання доброзичливої комунікації;
- ✓ встановлення емоційного контакту;
- ✓ імітацію належності до певної організації чи групи.

Особливу небезпеку становить те, що людина часто не усвідомлює факту маніпуляції. Соціальний інженер створює ілюзію безпечної та звичайної взаємодії, унаслідок чого жертва вважає свої дії добровільними та логічними.

4. Маніпуляція терміновістю.

У багатьох епізодах фільму герой створює ситуації, у яких рішення потрібно приймати швидко. Обмежений час знижує рівень критичного мислення та підвищує ймовірність помилкових рішень. Саме цей механізм сьогодні активно використовується кіберзлочинцями у повідомленнях типу: «Ваш акаунт буде заблоковано через 10 хвилин».

Успіх соціальної інженерії пояснюється декількома фундаментальними особливостями людської психіки:

- ✓ прагненням довіряти авторитетам;
- ✓ схильністю уникати конфліктів;
- ✓ автоматизацією повсякденних рішень;
- ✓ емоційним реагуванням у стресових ситуаціях;
- ✓ бажанням бути корисним або ввічливим.

Маніпулятор не «ламає» систему захисту – він змушує людину самостійно її обійти. Саме тому соціальна інженерія є однією з найнебезпечніших форм психологічного впливу.

Висновки

Соціальна інженерія є складним психологічним явищем, що поєднує комунікативні технології, маніпулятивні стратегії та глибоке розуміння людської поведінки. Практичні кейси, пов'язані з діяльністю Ф.Ебігнейл-молодший,

Отримання конфіденційної інформації.

URL:

https://www.youtube.com/watch?v=8_2Jp7gUTU

продемонстрували, що ефективність соціальної інженерії значною мірою залежить від уміння маніпулятора використовувати людську довіру, впевненість, авторитет та емоційний контакт. Основною його мішенню є не технічна система, а людина та її психологічні особливості. Події, відображені у фільмі «Впиймай мене, якщо зможеш», показують, що харизма, самоконтроль та вміння адаптуватися до ситуації можуть стати потужними інструментами психологічного впливу навіть без застосування технічних засобів.

Особливу небезпеку соціальна інженерія становить у сучасному цифровому середовищі, де маніпулятивні технології активно використовуються у кіберзлочинності, інформаційних війнах, шахрайстві та дезінформаційних кампаніях. Використання фішингових повідомлень, фальшивих акаунтів, телефонних дзвінків та психологічного тиску свідчить про те, що людський фактор залишається однією з найбільш уразливих ланок системи безпеки. У зв'язку з цим важливого значення набуває формування навичок критичного мислення, цифрової грамотності, емоційної саморегуляції та здатності розпізнавати маніпулятивні стратегії. Підвищення обізнаності щодо методів соціальної інженерії є необхідною умовою забезпечення особистої, інформаційної та психологічної безпеки людини в сучасному суспільстві.

Використані джерела:

1. Мілгрем С. Покора авторитету. Погляд експериментатора. Видавництво «КСД», 2019. 287 с.
2. Мітнік К., Саймон В. Мистецтво обману: Контроль людського елемента безпеки. ТОВ «Джон Вайлі та сини», 2002. 368 с.
3. Соціальна інженерія та кіберпсихологія : монографія / Авт. кол. : В. Г. Кононович, С. В. Стайкуца, М. М. Тодорова, С. В. Воронова, О. М. Рябуха. Одеса : ДУІТЗ, 2025. 387 с.
4. Справжня історія Ф. Ебігнейла. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=13eMcq77U6I> (дата звернення: 12.05.2026).
5. Чалдіні Р. Психологія впливу. Книжковий клуб «КСД», 2022. 608 с.